

SISTEMINĖ DARBOHOLIZMO APIBRĖŽIMŲ, SAMPRATŲ IR KOMPONENTŲ ANALIZĖ

Modesta Morkevičiūtė, Auksė Endriulaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas

Santrauka

Tikslas. Išanalizuoti ir susisteminti mokslinėje literatūroje pateikiamas darboholizmo koncepcijas.

Tyrimo medžiaga ir metodai. Mokslinių straipsnių paieškai buvo naudojamos penkios mokslinės duomenų bazės internete. Į sisteminę analizę įtraukti 2007–2019 m. publikuoti recenzuoti visateksčiai moksliniai straipsniai. Mokslinių publikacijų tinkamumas analizei vertintas peržiūrint jų pavadinimus, santraukas ir visus tekstus. Į sisteminę analizę įtraukti straipsniai, neapimantys nė vieno iš nusistatytų atmetimo kriterijų ir tenkinantys bent vieną įtraukimo kriterijų.

Rezultatai. Pagal naudotas raktinių žodžių kombinacijas identifikuoti 2 523 moksliniai straipsniai. Sisteminei analizei atrinkta 10 straipsnių, publikuotų 2009–2019 m. Sisteminės analizės rezultatai rodo, jog dažniausiai darboholizmas apibūdinamas dideliu (ilgu / intensyviu) darbu ir nekontroliuojamu poreikiu / polinkiu dirbti. Dažniausiai darboholizmas autorių suprantamas kaip elgesio priklausomybė. Nagrinėtose publikacijose išskirti darboholizmo komponentai svyruoja nuo 1 (kai reiškinys suprantamas kaip vienas konstruktas) iki 7. Didžiąją dalį šių komponentų galima priskirti vienai iš pagrindinių teminių grupių: emociniai, kognityviniai, elgesio komponentai. Apibūdinant darboholizmą dažniausiai mini mi elgesio ir ypač kognityviniai komponentai.

Išvados. Remiantis sisteminės analizės rezultatais darboholizmą galima apibūdinti kaip nekontroliuojamą vidinį poreikį dirbti pernelyg daug. Darboholizmas dažniausiai priskiriamas elgesio priklausomybėms. Autoriai darboholizmą nuskaido remdamiesi elgesio ir ypač kognityviniais komponentais.

Reikšminiai žodžiai: darboholizmas, priklausomybė nuo darbo, apibrėžimas, samprata, komponentai.

ĮVADAS

Kartu su modernėjančia visuomene, tobulėjančiomis technologijomis ir spartėjančiu gyvenimo tempu asmuo ima ieškoti naujų prisitaikymo galimybių. Siekiant sėkmingai prisitaikyti dinamiškoje darbo aplinkoje, reikalavimai sau neišvengiamai auga. Riba tarp darbinės veiklos ir asmeninio gyvenimo nyksta, darbas apima vis daugiau gyvenimo sričių ir tampa vis svarbesnė jo dalis. Todėl nenuostabu, kad žmonės vis daugiau laiko skiria darbui [1]. Dauguma žmonių didelę gyvenimo dalį praleidžia dirbdami, tačiau kai kurie, skatinami nekontroliuojamo poreikio, dirba gerokai daugiau. W. Oates buvo pirmasis autorius, nekontroliuojamą poreikį nepaliaujamai dirbti pavadinęs anglišku terminu *workaholism* [2]. Mokslinėje literatūroje galima rasti ir kitų terminų: *work addiction*, *heavy work investment*, *work craving*, *excessive work*. Atsižvelgiant į vartojimo dažnumą ir

atpažįstamumą, pastarajam reiškiniui įvardyti šiame darbe pasirinktas lietuviškas termino *workaholism* vertinys „darboholizmas“.

Šiandieninėje visuomenėje vyrauja tos pačios sovietiniu periodu susiformavusios žavėjimosi daug ir sunkiai dirbančiu žmogumi tradicijos [3]. Darboholizmo sąvoka visuomenės negąsdina, dažnu atveju ši problema rimtai nevertinama [3, 4]. Nors visuomenėje dar nėra sutariama, ar darboholizmas iš tiesų yra problema, mokslu grįsta informacija pateikia kitokį vaizdą. Darboholizmą patiriantys asmenys nuolat išgyvena stiprų stresą, nerimą, fizinius negalavimus [5, 6]. Fiziniai tokio asmens negalavimai pačioje darboholizmo vystymosi pradžioje neretai baigiasi rimtomis problemomis: nuo darbo priklausomo asmens elgesys ir mintys sukuria palankias sąlygas formuotis sunkiems sveikatos sutrikimams [6]. Neretai užuot buvę naudingi organizacijai ir visuomenei darbuotojai praranda sveikatą ir darbo našumą pačiu pajėgiausiu savo amžiaus tarpsniu [7]. Todėl mokslininkai pripažįsta, jog darboholizmas – asmens gerovei ir sveikatai žalinga, nuolat naujas problemas kurianti, bet vis dar retai ir sudėtingai

Adresas susirašinėti: Modesta Morkevičiūtė
Vytauto Didžiojo universitetas
Jonavos g. 66, 44191 Kaunas
El. p. modesta.morkeviciute@vdu.lt

atpažįstama bei nenoriai pripažįstama XXI a. žmogaus problema [3].

1990 m. pastebėta, jog Jungtinėse Amerikos Valstijose darboholizmo mastas didėja [8]. B. E. Robinson teigimu, XXI a. pradžioje darboholizmo paplitimas JAV siekė apytiksliai 25 proc. [9]. Antrąjį XXI a. dešimtmetį situacija keičiasi: darboholikais save apibūdina jau 30 proc. Šiaurės Amerikos gyventojų [10]. Tačiau ši problema aktuali ne tik JAV. Darboholizmu plačiau domėtis pradėta po R. J. Burke darbų [11], kuriuose išryškintas šio reiškinio paplitimas ir svarba tarptautiniu lygmeniu. Dabar darboholizmas tyrinėjamas taip pat ir įvairiose Europos, Azijos šalyse.

Viso pasaulio mokslininkų susidomėjimas darboholizmu lėmė tai, jog galima rasti nemažai publikacijų apie darboholizmo pasekmes. Vis plačiau tyrinėjami ir šį reiškinį lemiantys veiksniai. Kita vertus, visus šiuos tyrimus jungia bendri trūkumai, kadangi nuo pat domėjimosi darboholizmu pradžios stebimas jo koncepcijos chaotiškumas. Darboholizmo terminas apibrėžiamas gana hipotetiškai, yra painus ir nevienareikšmiškas [12, 13]. Tam pačiam reiškiniiui pavadinti mokslinėje literatūroje vartojamos skirtingą prasmę turinčios sąvokos, jos painiojamos, pateikiamos pakaitomis; neaiškūs jų apibrėžimai, todėl sunku suprasti, kokias prasmes vienam ar kitam terminui suteikia autoriai, kokius elementus jiems priskiria [8]. Trūksta konkrečios, gerai argumentuotos ir pagrįstos darboholizmo sampratos [14]. Stokojama mokslinių žinių, nepatvirtinta darboholizmo simptomatika ir atpažinimo būdai. Įvairūs autoriai pristato vis naujas darboholizmo matavimo priemones, sunku palyginti įvairių tyrimų rezultatus. Abejojama tokių tyrimų rezultatų patikimumu, o praktinė jų reikšmė, sprendžiant su darboholizmu susijusias problemas, yra labiau lokali nei globali [14, 15]. Galiausiai, nesant viena-reikšmiškos darboholizmo koncepcijos, sudėtinga įvertinti šio reiškinio paplitimą ir mastą [3].

Sudėtingą, užsitęsusių problemos atpažinimą, prieštarinę vertinimą ir dėl to beveik nesprendžiamas darboholizmo pasekmes lemia tai, jog darboholizmas dar nėra gerai pažintas. Iki šiol trūksta sisteminių tyrimų, analizuojančių darboholizmo konstrukta ir jo dedamąsias. Rasta tik viena literatūros analizė [14], reikšmingai prisidėjusi prie aiškesnio darboholizmo supratimo mokslinėje literatūroje. T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman (2007) darboholizmą priskyrė priklausomybių grupei. Autoriai darboholizmą apibrėžia kaip mėgavimąsi su

darbu susijusia veikla, buvimą apsėstam darbo ir ilgų valandų bei asmeninio laiko aukojimą darbui. T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman (2007) išskiria tris pagrindines darboholizmo dimensijas: emocinę, kognityvinę ir elgesio. Emocinė dimensija apibūdina tiek dirbant, tiek laisvu nuo darbo metu asmens išgyvenamus jausmus. Remdamiesi ankstesnių publikacijų autorių pasiūlymais [16–18], emocinę dimensiją autoriai sukonkretino dviem aspektais: pagal patiriamą džiaugsmą dirbant ir kaltę bei nerimą, kai asmuo negali užsiimti su darbu susijusia veikla. Kitaip tariant, pagal T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman (2007), darboholizmu pasižymintis asmuo yra stipriai emociškai susijęs su darbu, kuris skatina dažnai ir intensyviai ištraukti į darbinę veiklą, joms skirti savo jėgas ir laiką. Kita – elgesio – dimensija apibūdina įsitraukimą į darbą ir laiko kiekį, kurį asmuo skiria darbui. Remdamiesi ankstesnių publikacijų autorių pasiūlymais [2, 19–21], elgesio dimensiją T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman (2007) sukonkretino dviem aspektais: pagal pernelyg didelį kiekį valandų, kurias asmuo praleidžia dirbdamas, ir mažėjančią takoskyrą tarp asmeninio gyvenimo bei darbo (kai asmuo renkasi dirbti užuot laiką skyręs laisvalaikiui ir pan.). Svarbu tai, jog darboholizmu pasižymintis asmuo taip elgtis (daug ir intensyviai dirbti) pasirenka pats, nesant jokio išorinio spaudimo ar būtinybės. Kognityvinių komponentų grupė apibūdina asmenį skatinančius dirbti mąstymo procesus. Pagal ankstesnių publikacijų autorių pastebėjimus kognityvinę darboholizmo dimensiją galima aiškinti remiantis asmens jaučiamu vidiniu nekontroliuojamu poreikiu dirbti [2], nepaliaujamu galvojomu apie darbą [22] ir pan. Savo publikacijoje T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman (2007) apibendrino ankstesnių autorių [2, 22] pasiūlymus teigdami, jog kognityvinę darboholizmo dimensiją galima apibūdinti trumpai. Tai – „buvimas apsėstam darbo“. Nors kognityvinį komponentą T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman (2007) laiko pagrindiniu darboholizmo rodikliu, vis dėlto jie pripažįsta, jog asmenį vadinti darboholiku galima tik vertinant visus tris komponentus. Vėliau atlikta ir daugiau literatūros apžvalgų [15, 23], tačiau visose jose pasigendama sistemiškumo, nuoseklumo. Literatūros analizėse autoriai paprastai nagrinėja tik geriausiai žinomas, plačiausiai cituojamas publikacijas (pavyzdžiui, 24–26). Todėl dažnai tokių analizių rezultatai kartojasi, pasigendama išsamios informacijos apie darboholizmo situaciją mokslinėje literatūroje.

Mokslinėje literatūroje galima rasti įvairių darboholizmo koncepcijų. Vis dėlto didžioji jų dauguma sulaukia kritikos [21, 27–30]. Tolesnius tyrimus darboholizmo tema vykdantys autoriai pasiskirsto į dvi grupes: vieni jų nepaiso šios kritikos, cituoja ankstesnėse publikacijose pateikiamus apibrėžimus ir jais remiasi savo darbuose. Kiti autoriai pateikia naujas, originalias darboholizmo koncepcijas. Kurdami originalias darboholizmo koncepcijas autoriai orientuojasi į labiausiai teoriškai bei empiriškai pagrįstus darboholizmo aspektus ir šitaip sprendžia ankstesnių darboholizmo koncepcijų trūkumus. Tai paaiškina, kodėl verta analizuoti būtent originalias darboholizmo koncepcijas. Be to, sveikatai žalingo su darbu susijusio elgesio pobūdis, veiksniai ilgai niai kinta [31]. Autoriai pastebi, tyrinėja ir randa vis naujus ryšius tarp darboholizmo ir įvairaus pobūdžio kintamųjų. Pavyzdžiui, jei anksčiau dar buvo manoma, jog darboholizmą organizacijoje skatina tik vadovai, taikantys destruktivius ir neigiamai vertinamus vadovavimo būdus [32], tai naujausiuose tyrimuose nustatoma, jog darboholizmo tikimybę gali padidinti ir teigiamai vertinamas vadovo elgesys (darbuotojų motyvavimas, palaikantis skatinimas siekti aukštų veiklos rezultatų) [31]. Natūralu, jog kartu keičiasi ir tai, kaip darboholizmas suprantamas ir aprašomas mokslinėje literatūroje [14, 33]. Kurdami originalias darboholizmo koncepcijas autoriai integruoja naujausias mokslines žinias, todėl, siekiant suprasti darboholizmo reiškinį šiandieniniame kontekste, reikalinga naujausių originalių darboholizmo koncepcijų analizė. Šio darbo tikslas – išanalizuoti ir susisteminti mokslinėje literatūroje pateikiamas darboholizmo koncepcijas. Darbe siekiama:

- išsiaiškinti, kaip darboholizmas apibrėžiamas mokslinėje literatūroje;
- nustatyti, kaip darboholizmas suprantamas / kokiai psichologinių reiškinų grupei priskiriamas (pavyzdžiui, priklausomybių, asmenybės savybių, kasdienio su darbu susijusio elgesio ir pan.);
- išsiaiškinti, kokie skiriami darboholizmo komponentai.

TYRIMO METODAI

Sisteminėje literatūros analizėje nagrinėjamo laikotarpio atskaitos tašku pasirinkta 2007 m. pradžioje T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman pristatyta mokslinės literatūros analizė, skirta darboholizmo sąvokai konceptualizuoti. Siekiant sisteminti naujausias žinias darboholizmo tema šiame darbe analizuojami 2007–2019 m. publikuoti recenzuoti laisvai

prieinami visateksčiai moksliniai straipsniai, pristatantys empirinius tyrimus ir teorines apžvalgas.

Mokslinių straipsnių duomenų rinkimas. Mokslinių straipsnių ieškota penkiose mokslinėse duomenų bazėse internete:

- *PsycARTICLES*;
- *SocINDEX with Full Text*;
- *ScienceDirect*;
- *Academic Search Complete*;
- *Emeraldinsight*.

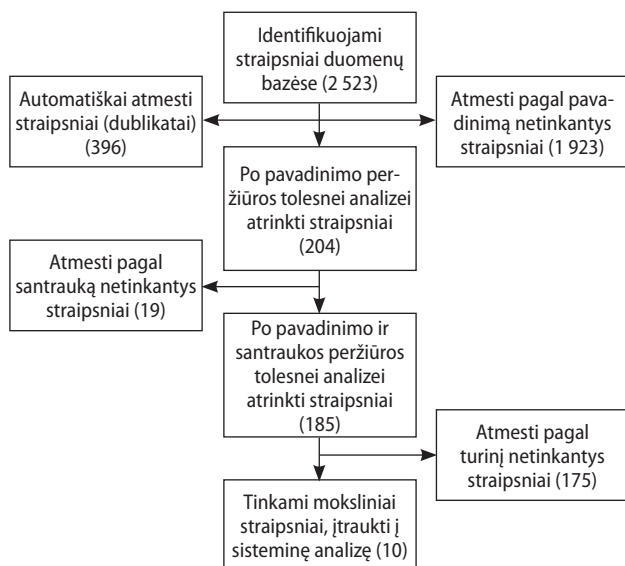
Mokslinių straipsnių paieškai naudoti 6 raktažodžiai: *workaholism/workaholic(s)*; *work addiction(ed)*; *addiction(ed) to work*; *heavy work investment*; *work craving*; *excessive work* (visi šie terminai laikyti sinonimais). Paieškos metu taikyta raktinių žodžių kombinacija: *Workahol** OR *work addict** OR *addict* to work* OR *heavy work investment* OR *work craving* OR *excessive work*. Pagal naudotas raktinių žodžių kombinacijas identifikuoti 2 523 moksliniai straipsniai. Straipsnių paieškos duomenų bazėse rezultatai pateikti 1 lentelėje.

Moksliniai straipsniai nagrinėti trimis paeiliui ėjusiais etapais: (1) pavadinimo peržiūros etapas; (2) santraukos peržiūros etapas; (3) viso teksto peržiūros etapas. Mokslinių straipsnių atrankos etapai pateikiami 1 pav.

Mokslinių straipsnių duomenų gavimas. Pirmajame straipsnių peržiūros etape atmesti pagal pavadinimą netinkantys straipsniai, pateikti kita (ne anglų) kalba arba neapimantys nė vieno iš terminų: *workaholism*; *workaholic*; *workaholics*; *work addiction*; *work addicted*; *addiction to work*; *addicted to work*;

1 lentelė. Mokslinių straipsnių paieškos duomenų bazėse rezultatai

Raktiniai žodžiai	Duomenų bazės					Iš viso
	<i>ScienceDirect</i>	<i>PsychARTICLES</i>	<i>SocINDEX with Full Text</i>	<i>Academic Search Complete</i>	<i>Emeraldinsight</i>	
<i>Workaholism / workaholic(s)</i>	451	18	33	258	367	1 127
<i>Addiction(ed) to work</i>	120	2	6	42	17	187
<i>Work addiction(ed)</i>	79	4	37	212	77	409
<i>Heavy work investment</i>	12	1	1	5	21	40
<i>Work craving</i>	3	0	2	8	1	14
<i>Excessive work</i>	506	1	8	90	141	746
Iš viso	1 171	26	87	615	624	2 523

1 pav. Mokslinių straipsnių atrankos etapai

heavy work investment; work craving; excessive work. Straipsnio pavadinimo peržiūros etape automatiškai atvesti pasikartojantys straipsniai. Antrajame straipsnių duomenų analizės etape atvesti pagal santrauką netinkantys straipsniai, kuriuose nagrinėti kiti kintamieji, neapimantys darboholizmo konstrukto; nepateikiama santrauka; santrauka sutampa su kitų publikacijų santraukomis. Po pavadinimo ir santraukos peržiūros etapų trečiajame etape atvesti pagal turinį netinkantys straipsniai. Straipsnių turinio peržiūros etape išskirti šie atmetimo kriterijai: aptariami ankstesnėse publikacijose pateikti apibrėžimai, tačiau nepateikiama originalaus darboholizmo apibrėžimo, kuriuo remiasi publikacijos autoriai; darboholizmo konstruktas aptariamas, tačiau konkrečiai neapibrėžiamas; cituojamas ankstesnėse publikacijose pateiktas darboholizmo apibrėžimas, nenurodant šaltinio, iš kurio paimtas apibrėžimas; straipsnis kitomis (ne anglų) kalbomis; straipsnis laisvai neprieinamas.

Į sisteminę analizę įtraukti viso teksto moksliniai straipsniai buvo atrinkti pagal šiuos (įtraukimo) kriterijus: straipsnyje pateikiamas originalus darboholizmo apibrėžimas; straipsnyje pateikiamas darboholizmo apibrėžimas, papildant ankstesnėse publikacijose pateikiamus apibrėžimus; straipsnyje apibendrinami ankstesnėse publikacijose pateikiami apibrėžimai, pateikiant naują darboholizmo apibrėžimą.

Taigi į sisteminę analizę įtraukti straipsniai, neapimantys nė vieno iš paminėtų atmetimo kriterijų ir tenkinantys bent vieną įtraukimo kriterijų.

REZULTATAI

Sisteminei literatūros analizei atrinkta 10 mokslinių straipsnių, publikuotų 2009–2019 m. Aprašomoji tyrimų charakteristikų analizė pateikta 2 lentelėje.

Sisteminėje analizėje nagrinėti tyrimai, atlikti įvairiose šalyse (Europoje, Azijoje, Amerikoje). Beveik visose publikacijose [27, 34–41] pristatomi empirinių tyrimų rezultatai; viena publikacija [42] parengta literatūros analizės pagrindu. Visi sisteminėje analizėje nagrinėti empiriniai tyrimai buvo kiekybinio pobūdžio. Didžiosios dalies [27, 34–37, 39–41] empirinių tyrimų matavimai atlikti tuo pačiu metu (skerspjūvio tyrimai). Vienoje publikacijoje [38] pateiktas kiekybinis tyrimas, atliktas keliais matavimo etapais (tęstinis tyrimas).

Nagrinėjant atrinktas publikacijas telktasi ties teorine tyrimo dalimi ir rezultatų aptarimu, juose pateiktais darboholizmo apibrėžimais, šio reiškinio samprata bei komponentais. Į literatūros apžvalgą įtrauktų mokslinių tyrimų rezultatai pateikiami 3 lentelėje.

2 lentelė. Aprašomoji publikacijų charakteristikų analizė

Šalis, kurioje atliktas tyrimas / literatūros analizė	Publikacijos pobūdis	Tyrimo pobūdis	Autoriai ir publikavimo metai
Nyderlandai	Empirinis tyrimas	Kiekybinis skerspjūvio tyrimas	Schaufeli WB, Bakker AB, van der Heijden FM, Prins JT (2009) [34]
Nyderlandai, Japonija	Empirinis tyrimas	Kiekybinis skerspjūvio tyrimas	Schaufeli WB, Shimazu A, Taris TW (2009) [35]
Norvegija	Empirinis tyrimas	Kiekybinis skerspjūvio tyrimas	Andreassen CS, Griffiths MD, Hetland J, Pallsen S (2012) [27]
JAV	Empirinis tyrimas	Kiekybinis skerspjūvio tyrimas	Aziz S, Urich B, Wuensch KL, Swords B (2013) [36]
Lenkija	Empirinis tyrimas	Kiekybinis skerspjūvio tyrimas	Wojdylo K, Baumann N, Buczny J, Owens G, Kuhl J (2013) [37]
Suomija	Empirinis tyrimas	Kiekybinis longitudinalinis tyrimas	Innanen H, Tolvanen A, Salmela-Aro K (2014) [38]
Vokietija	Empirinis tyrimas	Kiekybinis skerspjūvio tyrimas	Wojdylo K, Baumann N, Fischbach L, Engeser S (2014) [39]
JAV	Empirinis tyrimas	Kiekybinis skerspjūvio tyrimas	Levy DV (2015) [40]
Iranas	Empirinis tyrimas	Kiekybinis skerspjūvio tyrimas	Rafiee N, Bahrami MA, Zare V, Mohammadi M (2015) [41]
Lenkija, Vengrija, Anglija	Literatūros analizė	–	Atroszko PA, Demetrovics Z, Griffiths MD (2019) [42]

3 lentelė. Darboholizmo konceptualizavimo moksliniuose straipsniuose rezultatai

Apibrėžimas	Samprata	Komponentai	Autoriai
Nenugalimas vidinis poreikis dirbti pernelyg daug.	Elgesio priklausomybė	1. Pernelyg sunkus / intensyvus darbas; 2. Nekontrliuojamas poreikis dirbti.	Schaufeli WB, Bakker AB, van der Heijden FM, Prins JT (2009) [34]
Polinkis sunkiai / ilgai / intensyviai dirbti ir buvimas apsėstam darbo; pasireiškia nekontroliuojamu poreikiu ir elgesiu.	Elgesio priklausomybė	1. Pernelyg sunkus / intensyvus darbas; 2. Nekontrliuojamas poreikis dirbti.	Schaufeli WB, Shimazu A, Taris TW (2009) [35]
Pernelyg didelis susirūpinimas darbu, nekontroliuojamas poreikis dirbti, darbui skiriamos tokios didelės energijos bei pastangų investicijos, kad dėl to nukentčia asmeniniai santykiai, laisvalaikis ir / ar sveikata.	Elgesio priklausomybė	1. Svarbumas (veikla dominuoja mąstyme ir elgesyje); 2. Nuotaikos pokyčiai; 3. Tolerancija (norint pasiekti homeostatinę būseną, reikia didinti su darbu susijusios veiklos apimtį); 4. Pasitraukimas (nemalonūs jausmai nutraukus darbą); 5. Konfliktas (kitų įsipareigojimų / pareigų aukojimas dėl darbo); 6. Atkrytis (nesėkmingi bandymai kontroliuoti dirbant praleistų valandų skaičių, tendencija grįžti prie ankstesnių veikimo modelių po abstinencijos ar bandymo kontroliuoti elgesį); 7. Problemos (žalingos elgesio pasekmės).	Andreassen CS, Griffiths MD, Hetland J, Pallsen S (2012) [27]
Priklausomybė, kuriai būdingas intensyvus darbas, vedantis prie kitų savo gyvenimo interesų neigimo ir neigiamų pasekmių.	Elgesio priklausomybė	Suprantamas kaip vienas konstruktas.	Aziz S, Uhrich B, Wuensch KL, Swords B (2013) [36]
Įkyrus mąstymas apie darbą ir nekontroliuojamas siekis dirbti, atsisakant kitų veiklų bei interesų.	Liguista būseną	1. Nekontrliuojamas, įkyrus poreikis dirbti; 2. Lūkesčiai kompensuoti žemą savivertę dirbant; 3. Lūkesčiai palengvinti neigiamas emocijas ir jausmus dirbant; 4. Abstinencijos simptomai; 5. Neurotiškas perfekcionizmas.	Wojdylo K, Baumann N, Buczny J, Owens G, Kuhl J (2013) [37]
Tendencija dirbti pernelyg sunkiai / ilgai, <...> buvimas apsėstam darbo ir nenoras nuo jo atsitraukti.	Elgesio priklausomybė	1. Pernelyg sunkus / intensyvus darbas; 2. Nekontrliuojamas poreikis dirbti.	Innanen H, Tolvanen A, Salmela-Aro K (2014) [38]
Emocinė motyvacinė būseną, orientuota į neigiamų emocijų kompensavimą per obsesinį kompulsinį darbo stilių ir norą realizuoti nerealistiškus, perfekcionistinius standartus.	Emocinė-motyvacinė būseną	1. Nekontrliuojamas, įkyrus poreikis dirbti; 2. Lūkesčiai kompensuoti žemą savivertę dirbant; 3. Lūkesčiai palengvinti neigiamas emocijas ir jausmus dirbant; 4. Abstinencijos simptomai; 5. Neurotiškas perfekcionizmas.	Wojdylo K, Baumann N, Fischbach L, Engeser S (2014) [39]
Neadekvati sunkių darbo investicijų forma, <...> kylanti iš nekontroliuojamo poreikio ir kaltės jausmų <...> ir pasižyminti žemo pasitenkinimo jausmais, atliekant darbinės užduotis. Apibūdinama viršijamu standartiniu darbo valandų skaičiumi ir stipriu vidiniu poreikiu / polinkiu, kuris nulemia asmens elgesį, tačiau šiuo elgesiu nėra patenkinamas.	Neadekvati sunkių darbo investicijų forma	1. Nekontrliuojamas poreikis dirbti; 2. Malonumas dirbant.	Levy DV (2015) [40]
Priklausomybė, kuriai reikiantis pernelyg daug laiko skiriama su darbu susijusioms veikloms, nesant jokių išorinių įsipareigojimų ar spaudimo.	Elgesio priklausomybė	1. Nekontrliuojamas poreikis dirbti; 2. Perdėtas kontrolės poreikis; 3. Vengimas įsitraukti / kurti reikšmingus tarpasmeninius santykius; 4. Negebėjimas perduoti darbų kitiems.	Rafiee N, Bahrami MA, Zare V, Mohammadi M (2015) [41]
Nekontrliuojamas poreikis dirbti, susirūpinimas darbu, sukiantis žalą bei kančias ir sutrikdantis normalias asmens funkcijas, reikšmingus tarpasmeninius santykius (su draugais, šeima).	Elgesio priklausomybė	–	Atroszko PA, Dementrovs Z, Griffiths MD (2019) [42]

Straipsnius nagrinėjant pagal turinį (185 publikacijos) pastebėta, jog naujų apibrėžimų autoriai pateikia retai. Būtent todėl į sisteminę analizę įtraukta tik 10 publikacijų (žr. 3 lentelę). Turinio prasme darboholizmas apibrėžiamas gana įvairiai. Darboholizmo apibrėžimuose autoriai mini neigiamų emocijų kompensavimo [39], buvimo apsėstam darbo [35, 38], nekontroliuojamo poreikio / polinkio [27, 34, 35, 37, 39, 40, 42], sunkaus / intensyvaus / ilgo darbo

[34–36, 38, 40, 41], nerealistiško lūkesčių ir perfekcionistinių standartų savo paties atžvilgiu [39], kitų (su darbu nesusijusių) interesų nepaisymo ir neigiamų su darbu susijusio elgesio pasekmių [27, 36, 42] temas. Vis dėlto pastebima ir tam tikrų panašumų: apibendrinus gautus rezultatus galima teigti, jog dažniausiai darboholizmas autorių apibūdinamas kaip didelis (ilgas / intensyvus) darbas ir nekontroliuojamas poreikis / polinkis dirbti.

Pastebėta, jog sisteminei analizei atrinktose mokslinėse publikacijose terminas „darboholizmas“ vartojamas kaip bendrasis terminas, kuriuo tik pavadinamas nagrinėjamas reiškinys. Todėl visi nagrinėtų straipsnių [27, 34–42] autoriai šį reiškinį konkretino, priskirdami kokius nors psichologinių reiškinų grupei. Nustatyta, jog dažniausiai darboholizmas suprantamas kaip elgesio priklausomybė [27, 34–36, 38, 41, 42]. Kita vertus, kai kurie autoriai darboholizmą supranta kitaip. Pavyzdžiui, dalyje publikacijų darboholizmas suprantamas taip pat ir kaip liguista (neįprasta, ligai būdingais simptomais pasižyminti) būseną [37], emocinė motyvacinė būseną [39], neadekvati sunkių darbo investicijų (elgesio, kai dirbama pernelyg daug / sunkiai / intensyviai) forma [40].

Nagrinėjant darboholizmo komponentus pastebėta, jog jų yra nuo 1 (kai reiškinys suprantamas kaip vienas konstruktas) [36] iki 7 (apibūdina įvairius darboholizmo aspektus) [27]. Vienoje publikacijoje [42] apie darboholizmo komponentus autoriai nepateikė jokios informacijos. Tam tikri darboholizmo komponentai skirtingose publikacijose pasikartoja [34, 35, 38; taip pat 37 ir 39]. Pastebėta, jog didžioji dalis autorių išskirtų darboholizmo komponentų yra panašaus turinio (žr. 3 lentelę) ir gali būti jungiami į tam tikras grupes. Pavyzdžiui, pernelyg sunkaus / intensyvaus darbo [34, 35, 38], konfliktų (kitų įsipareigojimų / pareigų aukojimo dėl darbo) [27], atkryčio (nesėkmingų bandymų kontroliuoti dirbant praleistų valandų skaičių, tendencijos grįžti prie ankstesnių veikimo modelių po abstinencijos ar bandymo kontroliuoti elgesį) [27], vengimo įsitraukti / kurti reikšmingus tarpasmeninius santykius [41] ir negebėjimo perduoti darbų kitiems [41] komponentai galėtų būti priskirti elgesio komponentų grupei. Nekontroliuojamo poreikio dirbti [34, 35, 37–41], lūkesčių kompensuoti žemą savivertę dirbant [37, 39], lūkesčių palengvinti neigiamas emocijas ir jausmus dirbant [37, 39], perdėto kontrolės poreikio [41], svarbumo (kai veikla dominuoja asmens mąstyme ir elgesyje) [27] komponentai galėtų būti priskirti kognityvinių komponentų grupei. Nuotaikos pokyčiai [27], pasitraukimas (nemalonūs jausmai nutraukus darbą) [27] ir malonumas dirbant [40] galėtų būti priskirti emocinių darboholizmo komponentų grupei. Taigi didžiąją dalį publikacijose išskirtų darboholizmo komponentų galima priskirti vienai iš pagrindinių teminių grupių: emociniai, kognityviniai ir elgesio komponentai. Tiesa, yra ir tokių komponentų, kurie pagal turinį gana specifiniai ir negali būti priskirti

emocinių, kognityvinių, elgesio komponentų grupėms. Tokie komponentai yra tolerancija (kai asmuo, norėdamas pasiekti homeostatinę būseną, turi didinti su darbu susijusios veiklos apimtį) [27], problemos (žalingos su darbu susijusio elgesio pasekmės) [27], abstinencijos simptomai [37, 39], neurotiškas perfekcionizmas [37, 39].

Pastebima, jog elgesio komponentai išskirti penkiose publikacijose. Tai sudaro 50 proc. visų sisteminių analizėse nagrinėtų straipsnių. Kognityviniai komponentai minėti aštuoniose publikacijose (80 proc. visų analizėse nagrinėtų straipsnių). Emociniai komponentai išskirti poroje publikacijų (20 proc. visų analizėse nagrinėtų straipsnių). Taigi galima teigti, jog darboholizmui apibūdinti autoriai dažniausiai renkasi elgesio ir ypač kognityvinius komponentus. Išskiriant darboholizmo komponentus, nekontroliuojamo poreikio dirbti komponentas autorių buvo minimas dažniausiai (7-iose publikacijose, 70 proc. visų sisteminių analizėse nagrinėtų straipsnių).

REZULTATŲ APTARIMAS

Darboholizmo terminas vis dar yra painus ir nevienareikšmiškas [12, 13]. Šio reiškinio neapibrėžtumą palieka daugybę neatsakytų klausimų, pastarąjį sunku suprasti ir tyrinėti [12]. Siekiant nepasimesti sąvokų gausybėje, svarbu analizuoti ir sisteminti mokslinę literatūrą darboholizmo tema. Tai leidžia išsamiau pažinti darboholizmo reiškinį, suteikia aiškumo. Todėl šiame darbe buvo siekiama išanalizuoti ir susisteminti mokslinėje literatūroje pateikiamas darboholizmo koncepcijas.

Lyginant šios ir kitų teorinių analizių [14, 15, 23] rezultatus pastebima, jog mokslininkai neranda bendros nuomonės dėl to, kokius psichologinių reiškinų grupei priskirti darboholizmą. Vis dėlto nagrinėjant sistemines analizės rezultatus galima pastebėti tam tikras pasikartojančias tendencijas: 2009–2019 m. publikuotuose tyrimuose darboholizmas dažniausiai pristatomas liguistą polinkį kartoti tą patį veiksmą apibūdinančiu konstruktą – priklausomybę. Taigi pagrindinis šiame darbe aptariamas reiškinys autorių dažniausiai suprantamas ir tyrinėjamas kaip elgesio priklausomybė.

Svarbu, jog „priklausomybė nuo darbo“ apskritai literatūroje dažnai painiojama su „darboholizmu“. Neretai autoriai šias sąvokas vartoja pakaitomis, kaip tą pačią reikšmę turinčius žodžius. Tačiau „darboholizmo“ ir „priklausomybės nuo darbo“ sąvokos, nors ir nagrinėjamos tame pačiame su darbu susijusio elgesio kontekste, iš tiesų nėra tapačios [8, 10].

Apibendrinus sisteminėje analizėje nagrinėtų tyrimų rezultatus galima daryti išvadą, jog „darboholizmas“ yra bendresnis terminas, skirtas reiškiniui pavadinti, o „priklausomybė nuo darbo“ yra psichologinis reiškinių apibūdinimas, žymintis reiškinio priskyrimą priklausomybių grupei. Kad būtų išvengta sąvokų painiavos, kai kurie autoriai [8] siūlo terminų nekaltuoti tarpusavyje; rinktis konkrečius terminus, jais ir vadinti, ir apibrėžti bei aiškinti reiškinius [43]. Pavyzdžiui, jei sisteminės analizės rezultatai rodo, kad autoriai dažniausiai darboholizmą priskiria priklausomybių grupei, tai ir vadinti šį reiškinį rekomenduojama „priklausomybe nuo darbo“. Kita vertus, reikia įvertinti tai, jog „priklausomybė nuo darbo“ vis dar nėra įtraukta į naujausią psichikos sutrikimų diagnostinio ir statistinio vadovo (DSM) leidimą, todėl, renkantis „priklausomybės nuo darbo“ terminą, labai svarbu jį tiksliai apibrėžti bei aiškiai ir išsamiai pagrįsti, kodėl pasirinktas būtent toks terminas.

Sisteminėje analizėje nagrinėtose publikacijose aprašytus darboholizmo komponentus pagal jų turinį galima suskirstyti į tris grupes: emociniai, kognityviniai ir elgesio komponentai. Galima teigti, jog tokie rezultatai labai panašūs į 2007 m. T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman atliktos literatūros analizės rezultatus. Kita vertus, jei T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman (2007) analizėje vienareikšmiškai išskirti trys darboholizmo dėmenys, tai vėlesnėse publikacijose suabejota emocinio komponento reikšme ir svarba. Tokius šios ir T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman analizės rezultatų skirtumus galima aiškinti tuo, jog emocinis darboholizmo komponentas pastarąjį dešimtmetį buvo kritikuojamas [27, 28], kadangi nėra charakteringiausiai darboholizmą nusakantis aspektas [29]. Kaip pastebėta, daugelis naujausių darboholizmo koncepcijų autorių šiai kritikai pritaria ir pripažįsta, jog darboholizmui nusakyti užtenka vien tam tikrų elgesio ir ypač kognityvinių mechanizmų.

Svarbu paminėti ir tai, jog, nagrinėjant į sisteminę analizę įtrauktas publikacijas, rasta tokių darboholizmo komponentų, kurie negali būti priskirti emocinių, kognityvinių, elgesio komponentų grupėms. Pastebėta, jog didžioji dalis minėtosioms grupėms nepriskirtų komponentų turi tam tikrą bendrumą. Pavyzdžiui, tolerancija (kai asmuo, norėdamas pasiekti homeostatinę būseną, turi didinti su darbu susijusios veiklos apimtį), problemos (žalingos elgesio pasekmės) ir abstinencijos simptomai nurodo priklausomybėms būdingus bruožus. Be to, dalis kognityvinių, emocinių, elgesio komponentų grupėms

priskirtų komponentų (pavyzdžiui, elgesio komponentų grupei priskirtas atkrytis ir t. t.) taip pat nurodo priklausomybėms būdingus bruožus. T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman (2007) savo publikacijoje išskyrė kitokius (priklausomybėms nespecifinius) darboholizmo komponentus. Vadinas, vertinant visus šioje sisteminėje analizėje išskirtus darboholizmo komponentus, reikėtų pažymėti dar vieną aspektą – naujausiose darboholizmo koncepcijose autoriai išskiria tokius darboholizmo komponentus, kurie yra bendri visoms priklausomybėms. Tokių komponentų įtraukimą galėjo lemti tai, jog antrajame šio amžiaus dešimtmetyje (ypač po M. D. Griffiths darbų [8]) vis daugiau autorių ėmė pastebėti nesutapimus tarp to, kokiai psichologinių reiškinų grupei darboholizmas yra priskiriamas, ir to, kaip šis yra detalizuojamas (kokie yra jo komponentai). Todėl pastarąjį dešimtmetį mokslininkai nutarė laikytis nuoseklumo ir pasiūlė, kad tuo atveju, jei darboholizmas priskiriamas priklausomybių grupei, jį ir sudaryti turėtų priklausomybėms būdingus aspektus atspindintys komponentai.

Nagrinėjant darboholizmo apibrėžimus nustatyta, jog sisteminėje analizėje pateiktuose straipsniuose dažniausiai darboholizmas apibrėžiamas remiantis elgesio ir kognityviniais aspektais – dideliu (ilgu / intensyviu) darbu [34–36, 38, 40, 41] ir nekontroliuojamu polinkiu / poreikiu dirbti [27, 34, 35, 37, 39, 40, 42]. Nors sisteminėje analizėje nagrinėtose publikacijose darboholizmo apibrėžimai pateikti įvairiomis siauresnėmis ar platesnėmis formuluotėmis, tačiau beveik visuose šiuose apibrėžimuose atsikartoja panašus turinys. Todėl, bendrai tariant, galima teigti, jog pagal sisteminės analizės rezultatus darboholizmas – tai nekontroliuojamas vidinis poreikis dirbti pernelyg daug. Galima pastebėti, jog pagal šios sisteminės analizės rezultatus išskirtas darboholizmo apibrėžimas šiek tiek skiriasi nuo T. W. Ng, K. L. Sorensen, D. C. Feldman (2007) pateiktojo. Dėl anksčiau minėtos mokslininkų kritikos [26–28] jame nebeliko emocinio aspekto. Todėl tolesnių tyrimų darboholizmo tema autoriams rekomenduojama remtis šioje sisteminėje analizėje išskirtu naujausiomis mokslinėmis žiniomis paremtu darboholizmo apibrėžimu (žr. aukščiau šioje pastraipoje).

Atlikta literatūros analizė turi keletą trūkumų, į kuriuos verta atsižvelgti planuojant darboholizmo tyrimus ir teorines analizes ateityje. Dėl gana nemažo skaičiaus paieškos ir atrankos kriterijų sistemei analizei atrinktas nedidelis kiekis mokslinių publikacijų. Kadangi publikacijų buvo ieškoma tik tam

tikrose mokslinėse duomenų bazėse, į analizę įtraukti ne visi darboholizmą nagrinėjantys empiriniai tyrimai ir teorinės apžvalgos. Be to, į šią literatūros apžvalgą neįtraukti tyrimai, paskelbti kitomis (ne anglų) kalbomis. Todėl būsimas teorines analizės prasminga atlikti taikant ir kitokius mokslinių straipsnių duomenų gavimo kriterijus.

Nepaisant trūkumų, sisteminė darboholizmo koncepcijos analizė supažindina su mokslinėje literatūroje pateikiamais darboholizmo apibrėžimais nuo 2007 m., atskleidžia darboholizmo sampratos ir komponentų pasikartojimo, interpretavimo ir suvokimo mokslinėje literatūroje tendencingumus. Aptiktas nemažas mokslinių publikacijų darboholizmo tema skaičius (ypač išaugęs pastaraisiais metais) rodo, jog nuoseklus mokslinių žinių atnaujinimas ir integravimas bus aktualus ir ateityje. Todėl reikšmingi mokslui ir praktikoje aktualūs darboholizmo bei jo

sampratos tyrimai, kurių itin trūksta Lietuvoje, turėtų būti ir toliau plėtojami.

APIBENDRINIMAS

Remiantis sisteminės analizės rezultatais galima teigti, jog darboholizmas dažniausiai apibrėžiamas dviem aspektais – dideliu (ilgu / intensyviu) darbu bei nekontroliuojamu polinkiu / poreikiu dirbti ir gali būti apibūdinamas kaip nekontroliuojamas vidinis poreikis dirbti pernelyg daug. Darboholizmas dažniausiai priskiriamas priklausomybių grupei, suprantamas ir tyrinėjamas kaip elgesio priklausomybė; jo komponentai skirstomi į emocinių, kognityvinių ir elgesio komponentų grupes, tačiau dažniausiai darboholizmas nusakomas elgesio ir ypač kognityviniais komponentais.

Straipsnis gautas 2020-02-18, priimtas 2020-03-13

Literatūra

1. Aziz S, Tronzo CL. Exploring the relationship between workaholism facets and personality traits: A replication in American workers. *The Psychological Record*. 2011;61(2):269-286.
2. Oates W. *Confessions of a workaholic: The facts about work addiction*. New York: World; 1971.
3. Robinson BE. *Chained to the Desk (Third Edition): A Guidebook for Workaholics, Their Partners and Children, and the Clinicians Who Treat Them*. New York: NYU Press; 2014.
4. Morkevičiūtė M, Endriulaitienė A, Jočienė E. Darbo motyvacija: priklausomybės nuo darbo prevencijos priemonė ar rizikos veiksnys? *Visuomenės sveikata*. 2018;81(2):32-39.
5. Bovornusvakool W, Vodanovich SJ, Ariyabuddhiphongs K, Ngamake ST. Examining the Antecedents and Consequences of Workaholism. *Psychologist-Manager Journal*. 2012;15(1):56-70.
6. Shifron R, Reysen RR. Workaholism: Addiction to Work. *Journal of Individual Psychology*. 2011;67(2):136-146.
7. Centennial Declaration of the International Commission on Occupational Health. Milan: International Commission on Occupational Health; 2006.
8. Griffiths MD. Workaholism – a 21-st century addiction. *Psychologist*. 2011;24(10):740-744.
9. Robinson BE. Workaholism and Family Functioning: A Profile of Familial Relationships, Psychological Outcomes, and Research Considerations. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*. 2001;23(1):123-135.
10. Griffiths MD. Workaholism is still a useful construct. *Addiction Research & Theory*. 2004;13(2):97-100.
11. Burke RJ, Matthiesen S. Workaholism among Norwegian journalists: Antecedents and consequences. *Stress and Health*. 2004;20(5):301-308.
12. Pinna F, Dell'Osso B, Di Nicola M, Janiri L, Altamura AC, Carpiniello B, Hollander E. Behavioural addictions and the transition from DSM-IV-TR to DSM-5. *Journal of Psychopathology*. 2015;21(4):380-9.
13. Huyghebaert T, Fouquereau E, Lahiani FJ, Beltou N, Gimenes G, Gillet N. Examining the longitudinal effects of workload on ill-being through each dimension of workaholism. *International Journal of Stress Management*. 2018;25(2):144-162.
14. Ng TW, Sorensen KL, Feldman DC. Dimensions, antecedents, and consequences of workaholism: A conceptual integration and extension. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*. 2007;28(1):111-136.
15. Burke RJ. Workaholism in organizations: Concepts, results and future research directions. *International Journal of Management Reviews*. 2000;2(1):1-16.
16. Bonebright CA, Clay DL, Ankenmann RD. The relationship of workaholism with work-life conflict, life satisfaction, and purpose in life. *Journal of Counseling Psychology*. 2000;47(4):469-477.
17. Spence JT, Robbins AS. Workaholism: Definition, measurement, and preliminary results. *Journal of Personality Assessment*. 1992;58(1):160-178.
18. Morris S, Charney N. Workaholism: Thank god it's Monday. *Psychology Today*. 1983;17(6):88-88.
19. Machlowitz M. *Workaholics: Living with them, working with them*. New York: Addison Wesley Publishing Company; 1980.
20. Porter G. Organizational impact of workaholism: Suggestions for researching the negative outcomes of excessive work. *Journal of Occupational Health Psychology*. 1996;1(1):70-84.
21. McMillan LH, Brady EC, O'Driscoll MP, Marsh NV. A multifaceted validation study of Spence and Robbins' (1992) Workaholism Battery. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*. 2002;75(3):357-368.
22. Scott KS, Moore KS, Micell MP. An exploration of the meaning and consequences of workaholism. *Human Relations*. 1997;50(3):287-314.
23. Liang YW, Chu CM. Personality traits and personal and organizational inducements: Antecedents of workaholism. *Social Behavior and Personality: an International Journal*. 2009;37(5):645-660.
24. Harpaz I, Snir R. Workaholism: its definition and nature. *Human Relations*. 2003;56(3):291-320.
25. Johnstone A, Johnston L. The relationship between organization climate, organizational type and workaholism. *New Zealand Journal of Psychology*. 2005;34(3):181-188.
26. Burke RJ. Workaholism in organizations: The role of organizational values. *Personnel Review*. 2001;30(6):637-645.
27. Andreassen CS, Griffiths MD, Hetland J, Palsen S. Development of a work addiction scale. *Scandinavian Journal of Psychology*. 2012;53(3):265-272.
28. Falvo R, Visintin EP, Capozza D, Falco A, De Carlo A. The relationships among workaholism, proactivity, and locomotion in a work setting. *Social Behavior and Personality: an International Journal*. 2013;41(9):1557-1570.
29. Mudrack PE. Understanding workaholism: The case of behavioral tendencies. In: Burke RJ (Ed.). *Research companion to working time and work addiction (108-128)*. Northampton, MA: Edward Elgar; 2006.

30. Schaufeli WB, Taris TW, Bakker AB. It takes two to tango: Workaholism is working excessively and working compulsively. In: Burke RJ, Cooper CL (Eds.). *The long work hours culture: Causes, consequences and choices*. UK: Emerald Group Publishing; 2008.
31. Morkevičiūtė M, Endriulaitienė A, Jočienė E. Do dimensions of transformational leadership have an effect on workaholism? *Baltic Journal of Management*. 2019;14(2):312-329.
32. O'Donoghue A, Conway E, Bosak J. Abusive supervision, employee well-being and ill-being: The moderating role of core self-evaluations. In Ashkanasy NM, Härtel CEJ, Zerbe WJ (Eds.). *Research on Emotion in Organizations*. 2016;12:3-34.
33. Tóth-Király I, Bóthe B, Orosz G. Seeing the forest through different trees: A social psychological perspective of work addiction: Commentary on: Ten myths about work addiction (Griffiths et al., 2018). *Journal of Behavioral Addictions*. 2018;7(4):875-879.
34. Schaufeli WB, Bakker AB, van der Heijden FM, Prins JT. Workaholism among medical residents: It is the combination of working excessively and compulsively that counts. *International Journal of Stress Management*. 2009;16(4):249-272.
35. Schaufeli WB, Shimazu A, Taris TW. Being driven to work excessively hard: The evaluation of a two-factor measure of workaholism in the Netherlands and Japan. *Cross-Cultural Research*. 2009;43(4):320-348.
36. Aziz S, Wuensch K, Shaikh SR. Exploring the link between work and health: Workaholism and family history of metabolic diseases. *International Journal of Workplace Health Management*. 2017;10(2):153-163.
37. Wojdylo K, Baumann N, Buczny J, Owens G, Kuhl J. Work craving: A conceptualization and measurement. *Basic and Applied Social Psychology*. 2013;35(6):547-568.
38. Innanen H, Tolvanen A, Salmela-Aro K. Burnout, work engagement and workaholism among highly educated employees: Profiles, antecedents and outcomes. *Burnout Research*. 2014;1(1):38-49.
39. Wojdylo K, Baumann N, Fischbach L, Engeser S. Live to Work or Love to Work: Work Craving and Work Engagement. *PLoS ONE*. 2014;9(10):1-7.
40. Levy DV. Effects of workaholism on satisfaction among US managerial and professional women. *Gender in Management: An International Journal*. 2015;30(8):635-651.
41. Rafiee N, Bahrami MA, Zare V, Mohammadi M. Organizational Climate and Work Addiction in Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, 2014: a Case Study. *Electronic Physician*. 2015;7(8):1602-1608.
42. Atroszko PA, Demetrovics Z, Griffiths MD. Beyond the myths about work addiction: Toward a consensus on definition and trajectories for future studies on problematic overworking: A response to the commentaries on: Ten myths about work addiction (Griffiths et al., 2018). *Journal of Behavioral Addictions*. 2019;8(1):7-15.
43. Griffiths MD, Demetrovics Z, Atroszko PA. Ten myths about work addiction. *Journal of Behavioral Addictions*. 2018;7(4):845-857.

A systematic review of the definitions, concepts and components of workaholism

Modesta Morkevičiūtė, Auksė Endriulaitienė
Vytautas Magnus University

Summary

Aim. To analyze and systematize the concepts of workaholism that are presented in a scientific literature.

Methods. Five online databases were used to search for scientific articles. The search was limited to peer-reviewed, full-text articles published in 2007-2019. The relevance of the studies was determined by screening the titles, abstracts and full texts of the scientific articles. Only those articles that do not include any of the established exclusion criteria and that meet at least one of the inclusion criteria were analyzed.

Results. Overall, 2523 scientific publications on the theme of workaholism were found. Ten articles published in 2009-2019 were included in a systematic review. The results of systematic review show that workaholism is usually characterized by hard (long/intensive) work, as well as uncontrollable need to work. Workaholism is commonly understood as a behavioral addiction by the authors. The components of workaholism range from 1 (when the phenomenon is understood as a single construct) to 7. Most of these components can be attributed to one of the main

thematic groups: emotional, cognitive, and behavioral components. The behavioral and, especially, cognitive components are usually mentioned when describing workaholism.

Conclusions. The obtained results show that workaholism can be described as the uncontrollable need to work excessively. Workaholism is usually attributed to the behavioral addictions. The authors characterize workaholism by the behavioral and, especially, cognitive components.

Keywords: workaholism, addiction to work, definition, concept, components.

Correspondence to Modesta Morkevičiūtė
 Vytautas Magnus University
 Jonavos str. 66, LT-44191 Kaunas, Lithuania
 E-mail: modesta.morkeviciute@vdu.lt

Received 18 February 2020,
accepted 13 March 2020